

МІЖНАРОДНЕ ЕКОНОМІЧНЕ ПРАВО

УДК 341.1

ЗАЙЧЕНКО Ю. І.,

аспірант кафедри міжнародного права та міжнародних відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОЛОЖЕННЯ ІЗ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В РЕГІОНАЛЬНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ УГОДАХ – ПРАВОВИЙ ІНСТРУМЕНТ РЕАГУВАННЯ ДЕРЖАВ НА ТРАНСКОРДОННИЙ ВПЛИВ АНТИКОНКУРЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Анотація. У статті наведено аналіз положень про захист економічної конкуренції, які містяться в регіональних торговельних угодах (преференційних торговельних угодах). Особливу увагу приділено гармонізації конкурентного законодавства, яка спричиняється світовою практикою формування регіональної конкурентної політики в багатьох регіонах. Також досліджено інтеграцію регіональних конкурентних політик у систему багатостороннього регулювання міжнародної торгівлі. Декілька найбільш успішних регіональних торговельних угод проаналізовано щодо положень про захист економічної конкуренції, які прямо чи опосередковано в межах визначеного регіону сприяють конкуренції та забороняють обмежувальну ділову практику.

Ключові слова: преференційні торговельні угоди, політика із захисту економічної конкуренції, СОТ, гармонізація, NAFTA.

Постановка проблеми. Питання взаємодії конкуренції та міжнародної торгівлі було знято з порядку денного Світової організації торгівлі (далі – СОТ), як зазначено в рішенні Генеральної Ради СОТ від 1 серпня 2004 року в параграфі 1(g): питання взаємодії торгівлі та інвестування, торгівлі та конкурентної політики, а також прозорості в державних заку-

півлях, які зазначені в Дохійській декларації міністрів 2001 року в параграфах 20–22, 23–25 та 26 відповідно, не будуть входити до Робочої програми, визначеної в цій декларації, і жодні перемовини щодо цих питань не будуть проводитись у межах СОТ протягом Дохійського раунду [10].

Це свідчить про подальшу відмову в розробленні багатосторонньої угоди із захисту економічної конкуренції, проте не усунуло проблему необхідності відповідного реагування й усунення негативного транскордонного ефекту, який спричиняється антиконкурентною поведінкою приватних або державних компаній, а також не вирішило питання узгодженої координації дій національних антимонопольних агентств під час притягнення до відповідальності суб'єктів, які спотворюються конкуренцію на внутрішніх і спільних регіональних ринках країн. Актуальність дослідження підтверджується також тим, що впродовж подальших років розвитку міжнародної торгівлі та економічної інтеграції кількість регіональних торговельних угод продовжує невпинно зростати, а їх невід'ємною частиною дедалі частіше стають положення із захисту економічної конкуренції [11]. Більше того, практика включення антимонопольних положень до регіональних торговельних угод стає трендом у формуванні регіональної торговельної політики [15; 31], проте дослідження й аналіз таких положень, а також вивчення впливу регіонального регулювання із захисту економічної конкуренції на становлення багатостороннього міжнародного діалогу з формування єдиної конкурентної політики не отримали належної уваги в правових розвідках або досліджувались лише в певному регіоні, що свідчить про новизну й своєчасність проведення нашого аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням захисту економічної конкуренції в міжнародній торгівлі та впливу економічної інтеграції на окремі напрями міжнародного співробітництва присвятили роботи такі вчені, як Дж. Байер, С. Воллер, Дж. Кліффорд, Н. Саміє, Д. Сокол, Р. Тех, Е. Фокс, Б. Хавк, В.В. Рокоссовська, А.Н. Толоконніков та інші.

Метою статті є аналіз положень із захисту економічної конкуренції в регіональних торговельних угодах як правового інструменту реагування держав на транскордонний вплив антиконкурентної поведінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регіональні торговельні угоди є відносно новим феноменом в історії становлення й розвитку світової торгівлі. Їх стрімке поширення пояснюється можливістю включення до регіональних торговельних угод положень, які створюють для країн зобов'язання, що виходять за межі сфер регулювання існуючої системи СОТ [27, с. 359], у тому числі положень щодо захисту економічної конкуренції, що може характеризувати такі угоди як експериментальні. За відсутності чітких антимонопольних положень у праві СОТ дослідження розділів із регулювання конкурентної політики в преференційних торговельних угодах дає змогу проаналізувати верхню можливу межу зобов'язань, на які країни здатні добровільно погодитись у вказаній сфері [30, с. 233–292].

У статті, по-перше, наведено результати попередніх найбільш відомих досліджень, присвячених вивченню положень із захисту економічної конкуренції в регіональних преференційних торговельних угодах; по-друге, проведено аналіз найбільш типових регіональних торговельних угод, які укладені внаслідок економічної регіональної інтеграції, з метою вивчення й аналізу їх впливу на процес становлення єдиної конкурентної політики та регулювання на багатосторонньому міжнародному рівні, серед яких такі, як Австралійсько-Новозеландська угода про економічне співробітництво, Карибське співтовариство і спільний ринок, Спільний ринок держав Східної та Південної Африки, Співтовариство розвитку Південної Африки, Економічне співтовариство країн Західної Африки, Східноафриканське співтовариство, Північноамериканська угода про вільну торгівлю, Спільний ринок країн Південної Америки, Андське співтовариство тощо.

Основою дослідження є преференційні торговельні угоди (англ. Preferential Trade Agreements, далі – PTAs), які дедалі частіше стають підґрунтям регулювання міжнародної торгівлі, а стрімке збільшення їх кількості й масштабів регулювання впливає на архітектуру світової торговельної системи та особливо на торгівлю в країнах, що розвиваються. Як наслідок, правила й положення PTAs невинно інтегруються в багатостороннє регулювання міжнародних економічних відносин. Уже зараз можна стверджувати, що такий тренд у майбутньому стане одним із головних викликів перед системою світової торгівлі. Сотні PTAs, які для цілей нашого дослідження ототоженні з регіональними угодами з вільної торгівлі та митними союзами, функціонують у всьому світі, їх лише наприкінці 2010 року налічувалось більше 300 (про укладення яких було сповіщено СОТ) [25, с. 1].

Сучасні PTAs можуть включати, наприклад, правила, що стосуються «технічних» бар'єрів у торгівлі, які виходять за межі Угоди СОТ про технічні бар'єри в торгівлі [9], прискорюючи зміну різних національних стандартів безпеки продукції на загальні міжнародні стандарти та зменшуючи таким чином обмежувальний вплив регуляторних заходів на торгівлю [23]. Зобов'язання PTAs щодо транскордонних бар'єрів у торгівлі також можуть бути прийняті з метою «фіксації» певної політики, зробивши тим самим для сучасної влади чи її правонаступників політично й економічно невідомою відмову від вибору політики, «зафіксованою» такою торговою угодою [24, с. 741–762; 28; 29, с. 215–233].

Положення щодо конкурентної політики в PTAs отримали достатню увагу лише протягом останнього десятиліття [17, с. 531–563; 20, с. 79–141]. У 2006 році було здійснено дослідження положень із захисту економічної конкуренції у 86 PTAs для Організації економічного співробітництва та розвитку [31] та аналіз співвідношення цих положень і регулювання в СОТ [19]. Це дослідження стало першою спробою систематизувати знання про конкурентні положення в торговельних угодах, у межах якого було вивчено 86 PTAs, про які було повідомлено СОТ у період із січня 2001 року до червня 2005 року та які містили розділи щодо захисту економічної кон-

курентції. Кожна з 86 РТАs була проаналізована відповідно до таких 24 аспектів: визначення типу конкуренції або антиконкурентної поведінки; чи містить РТАs та якою мірою розділи з питань конкуренції, присвячені координації й співпраці національних антимонопольних органів; чи містить РТАs положення, що стосуються питань, які часто розглядаються як такі, що пов'язані з конкурентною політикою (антидемпінг); чи застосовується та якою мірою механізм урегулювання суперечок (якщо такий є), які виникають із положень угоди щодо конкурентної політики. Результатом дослідження стала загальна якісна оцінка РТАs, у висновках зазначається, що положення про конкурентну політику в РТАs призначені для підтримки лібералізації торгівлі, про що свідчить часто прямо зафіксоване визнання того, що «антиконкурентні практики можуть підірвати мету торгівлі» або виражена чітка ціль «боротися проти антиконкурентної поведінки для покращення цілей торговельної угоди» [31; 22].

Наступним окремим дослідженням розділів РТАs, присвячених конкурентній політиці, став аналіз РТАs, який провели Р. Андерсон та С. Еветт у 2006 році [16]. Їх дослідження фокусувалось на питанні про те, чи впливають та якою мірою положення щодо регулювання конкуренції в РТАs на приватний сектор, особливо на транскордонні угоди щодо злиття та поглинання. Проаналізувавши випадки злиття й поглинання компаній у 116 країнах за 1989–2004 роки, дослідники дійшли висновку, що РТАs не спричиняють суттєвого статистичного ефекту, проте наявність у національному законодавстві положень про конкурентну політику, яка поширюється також на угоди зі злиття й поглинання, значно зменшує кількість таких угод. Частина положень РТАs, якими сторони угоди зобов'язуються дотримуватись прозорості в застосуванні конкурентної політики, значно стимулюють транскордонні злиття та поглинання [16]. Також за результатами дослідження було з'ясовано, що РТАs щодо окремих секторів галузей промисловості, таких як фінансові послуги, телекомунікації й транспорт, містять положення з регулювання конкуренції, хоча не включені безпосередньо до спеціального окремого розділу РТАs про конкуренцію. Отже, РТАs, у структурі яких не виділено окремий розділ, присвячений конкурентній політиці, можуть містити положення такого ж призначення, які будуть орієнтовані на окрему галузь промисловості. Дослідження довело, що положення РТАs щодо конкурентної політики часто містяться не в спеціальних розділах, присвячених конкурентній політиці [16].

Іншим прикладом вивчення положень, що встановлюють регулювання конкурентної політики в РТАs, став систематичний аналіз Р. Теха в 2009 році [32, с. 418–491]. Р. Тех проаналізував «усі положення РТАs, які так чи інакше стосуються питань конкуренції» [32, с. 418]. На підставі детального розгляду галузевих положень щодо телекомунікацій, фінансових і морських транспортних послуг, а також загальних основних положень щодо інвестування, державних закупівель та прав інтелектуальної власно-

сті учений довів, що правила з конкурентної політики справді можна знайти в багатьох розділах РТАs, які прямо їй не присвячені [32, с. 418–491].

Пізніше Д. Сокол провів дослідження 26 РТАs, які було укладено в 1992–2006 роки та в яких принаймні одна сторона угоди є країною Латинської Америки. Учений сфокусувався на меншому обсязі досліджуваних РТАs, що дало йому змогу вивчити положення угод більш детально, проте загалом універсальність його аналізу значно звужена, оскільки критерієм відбору РТАs є участь в угоді країни Латинської Америки.

У результаті розгляду Д. Сокол виявив, що для країн Латинської Америки прийняття конкурентного законодавства на національному рівні є передумовою включення таких положень до РТАs. Такий висновок був підтверджений практикою укладення 24 угод із 36 проаналізованих. Важливо, що такий тренд не підтверджується в інших регіонах. Усі 24 РТАs, у яких беруть участь країни Латинської Америки та які містять розділи з конкурентної політики, виключають такі розділи з-під дії механізму вирішення спорів в угодах. Важливо зазначити, що Д. Сокол, на відміну від Р. Теха, виключив зі сфери свого аналізу «положення інших розділів угод, які мають вплив на конкуренцію» [30, с. 253].

Також на окрему увагу заслуговує одне з останніх досліджень положень із конкурентної політики в РТАs, яке досі триває та в якому для відбору угод було застосовано генератор випадкових чисел для відбору випадкової вибірки зі 182 РТАs із максимально всеохоплюючого списку РТАs після Другої світової війни [19, с. 353–375].

Друга частина статті присвячена вивченню положень щодо захисту економічної конкуренції окремих регіональних угод. 1 січня 1983 року набрала чинності Австралійсько-Новозеландська угода про економічне співробітництво (англ. Australia New Zealand Closer Economic Agreement (ANZCERTA), або CER). У межах цієї угоди відбулось поглиблення співробітництва країн у таких сферах, як інвестиції, маркетинг, міграція населення, туризм, транспорт. Ця угода є однією з найбільш успішних у світі угод про вільну торгівлю [33, с. 511]. СОТ визнала ANZCERTA модельною торговельною угодою [2]. ANZCERTA містить положення щодо допомоги під час проведення розслідування, обміну інформацією та координації під час правозастосовних заходів у випадках виявлення антимонопольної поведінки. Кожен антимонопольний орган країн – учасниць угоди може контролювати зловживання компаніями своєю позицією на ринку, навіть якщо такі компанії не присутні на внутрішньому ринку держави. Досить посиленій характер інтеграції між країнами цієї угоди сприяє співробітництву, яке виходить за межі питань регулювання конкуренції та дає змогу регулювати антиконкурентну поведінку національними законами про конкуренцію без застосування наднаціональних механізмів [15, с. 79–82].

Карибське співтовариство та спільний ринок (CARICOM) є інтеграційним блоком, який створений відповідно до договору, підписаного 4 липня 1973 року, та до якого входять держави Південної й Центральної Амери-

ки, зокрема Антигуа і Барбуда, Домініка, Ямайка, Сент-Вінсент і Гренадіни, Гайана, Суринам, Беліз, Монтсеррат, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія. Багамські Острови належать до політичної частини організації – Карибського Співтовариства – і не входять в економічний союз. CARICOM підтримує покращення конкурентного середовища в Карибському Співтоваристві. Протокол VIII забороняє дві практики: ділові практики, які негативно впливають на конкуренцію на ринку (prevention, restriction and distortion), та зловживання домінантною позицією на ринку [3].

Вільний ринок держав Східної та Південної Африки (англ. Common Market for Eastern and Southern Africa, далі – COMESA) було створено в 1994 році. Його підґрунтям стала зона преференційної торгівлі країн Східної та Південної Африки. Відповідно до статті 55 угоди COMESA країни-учасниці запровадили правила регулювання конкурентної поведінки. Головна мета угоди – посилення позицій регіону за допомогою торгівлі й максимального покращення добробуту споживачів завдяки забезпеченню належного рівня конкуренції [15, с. 361–410].

Співтовариство розвитку Південної Африки (англ. South African Development Community, далі – SADC) – торгово-економічний союз країн Півдня Африки, створений у 1992 році на базі Конференції з координації розвитку Півдня Африки, утвореної в 1980 році 11 країнами субрегіону. Головна мета SADC – лібералізація торговельних зв'язків країн-членів. Ціллю угоди є покращення економічного розвитку та зменшення бідності завдяки регіональній інтеграції. Країни-учасниці визнають важливість правил ведення конкуренції, адже відповідно до угоди вони «повинні імплементувати заходи, які забороняють несправедливу ділову практику та підтримують конкуренцію» [4, с. 367].

Економічне співтовариство країн Західної Африки (англ. The Economic Community of West African States, далі – ECOWAS) – регіональний союз країн Західної Африки. У 2002 році ECOWAS було прийнято Закон Співтовариства про конкуренцію, який містить декілька головних принципів: реагування на антиконкурентну ділову практику компаній, контроль за компаніями щодо зловживання ними своєю домінантною позицією на ринку, контроль за державною допомогою та співробітництво між антимонопольними органами [4, с. 310–312].

Східноафриканське співтовариство (англ. The East African Community, далі – EAC) – міжурядова організація, що включає в себе п'ять Східноафриканських країн: Бурунді, Кенію, Руанду, Танзанію та Уганду. Ця регіональна угода приділяє достатню увагу питанням конкуренції. Її стаття 75 визнає, що конкуренція є принциповим об'єктом, який необхідно розвивати в регіоні. Держави-учасниці обговорюють проект конкурентного законодавства [4, с. 368].

Північноамериканська угода про вільну торгівлю (англ. North American Free Trade Agreement, далі – NAFTA) укладена в 1994 році між США, Канадою та Мексикою [6]. Ця угода позначила створення торго-

вельного блоку в Північній Америці та є однією з найбільших у світі регіональних зон вільної торгівлі. NAFTA містить розділ 15, присвячений конкурентній політиці: визначає три вимоги до поведінки з антиконкурентною діловою поведінкою (стаття 1501); містить положення щодо поведінки урядів, яка може негативно вплинути на конкуренцію (стаття 1502); наголошує на співробітництві антимонопольних органів країн – учасниць угоди в межах її дії.

Статті 1502 та 1503 NAFTA передбачають два типи державної поведінки щодо конкурентного регулювання – надання дозволу на державну монополію та ведення бізнесу самою державою через відповідні компанії. Цілями цих статей є зменшення потенціалу держав щодо деформації конкуренції. Стаття 1502(2) передбачає, що в разі, коли країна – учасниця угоди встановлює нову монополію, вона повинна проінформувати іншу сторону угоди, яка може зазнати впливу від такого рішення. Якщо мають місце розбіжності, пов'язані з таким рішенням, країна, яка авторизувала нову монополію, повинна компенсувати завдані пільгами збитки іншій учасниці угоди. Стаття 1502(3)(а) обмежує здатність урядів використовувати монополію для «обходу» інших зобов'язань. Під час ведення бізнесу державні монополії не мають права надавати ліцензії на імпорт чи експорт або встановлювати квоти, збори та інші платежі, оскільки відповідальність за такі рішення входить до компетенції держав, які саме мають нести відповідну відповідальність [7, с. 3–4].

Розділ 15 NAFTA зазнає критики через те, що не містить узгоджених правил регулювання конкуренції, не створює наднаціональний орган та не запроваджує механізм вирішення спорів [26, с. 10].

Спільний ринок країн Південної Америки (англ. Southern Common Market, далі – Mercosur) заснований у 1991 році підписанням угоди в Асунсьйоні. До нього входять Аргентина, Бразилія, Уругвай, Парагвай та з 2006 року Венесуела. Стаття 4 Асунсьйонської угоди визначає необхідність координації національних політик країн-учасниць із метою розвитку загальних правил регулювання торговельної конкуренції. Країнами-учасницями були розроблені єдині керівні принципи розвитку конкуренції, які містяться в Протоколі 1996 року про захист конкуренції в торгівлі між країнами-членами (англ. Protocol of the Defence of Competition) [4]. У 2002 році Комітет із захисту конкуренції (англ. Committee for the Defense of Competition, далі – Протокол) прийняв постанову про функціонування Протоколу [1, с. 191–195; 21, с. 298].

Стаття 2 Протоколу визначає, що його положення можуть бути застосовані до випадків антиконкурентної поведінки в країнах-учасницях, у тому числі до антиконкурентної поведінки державних монополій [18, с. 5]. Держави-учасниці є вільними в регулюванні антиконкурентної поведінки в межах власної території. Для кваліфікації випадку як такого, що потребує застосування положень Протоколу, антиконкурентна поведінка та/або її ефект потребують наявності транскордонного ефекту [8, с. 5].

Стаття 4 Протоколу містить визначення антиконкурентної поведінки, а стаття 6 – невичерпний перелік 17 видів антиконкурентної поведінки, які обмежують конкуренцію та можуть бути перевірені відповідно до Протоколу [18, с. 6]. Стаття 7 вимагає від країн-учасниць прийняття загальних правил контролю антиконкурентної поведінки на регіональному ринку, у тому числі актів ринкової концентрації, незважаючи на те, що вони не включені до переліку заборонених практик. У межах Протоколу діє Комітет із питань захисту конкуренції, який є відповідальним за застосування цього документа. Також угода містить принципи негативної й позитивної ввічливості.

Андське співтовариство (англ. The Andean Community, далі – CAN) було створене п'ятьма країнами Південної Америки, коли в 1969 році Болівія, Колумбія, Чилі, Еквадор та Перу підписали Картахенську угоду (на сьогодні Чилі є асоційованим членом, адже вийшла зі співтовариства в 1976 році). Заходом досягнення зростання й економічного співробітництва в цьому регіональному блоці є конкурентна політика. Стаття 93 CAN містить уже стандартне положення щодо необхідності прийняття «суттєвих положень для захисту або виправлення практик, які можуть спотворити конкуренцію в субрегіоні». Рішення 608 CAN є спеціальним інструментом регулювання, яким засновано систему захисту й підтримки вільної конкуренції на Андському спільному ринку [13]. Цей документ було погоджено в 2005 році та замінено ним попереднє Рішення 285 [14]. Проте жодне із цих рішень не застосовувалось на практиці, тому вивчення захисту конкуренції відповідно до положень документів Андського співтовариства можливе лише теоретично згідно з нормами, що містяться в Рішенні 608 із відповідними посиланнями до тексту Рішення 285 [8, с. 8]. Стаття 5 Рішення 608 визначає, що положення цього документа застосовуються до антиконкурентної поведінки в межах території країн – учасниць CAN, яка спричиняє реальний ефект на іншу (чи на інші) країни; до антиконкурентної поведінки, яка походить із території країн, що не є учасницями Андського спільного ринку, проте коли така поведінка спричиняє ефект на території двох або більше країн-учасниць. Отже, Рішення 608 застосовується до транскордонної поведінки, більше того, положення цього рішення визнають «доктрину ефекту». Рішення 608 покладає відповідальність щодо укладення угод, які обмежують конкуренцію, та щодо випадків зловживання домінантним положенням на ринку, у тому числі перелік видів поведінки, яка може розглядатись як антиконкурентна за своєю суттю.

Хоча положення Рішення 608 та Рішення 616 не вимагають проведення гармонізації конкурентного законодавства, вони покладають на країни-учасниці зобов'язання прийняти конкурентне законодавство, створити й забезпечити реальне функціонування національних антиконкурентних органів.

Висновки. Отже, більшість преференційних торговельних угод, які привели до впровадження вільної торгівлі, виходять за межі регулювання

СОТ принаймні в деяких важливих аспектах. Завдяки поширенню практики укладення преференційних угод відбувається певна гармонізація антимонопольних дисциплін. Більшість регіональних торговельних угод містять схожі положення, які проголошують необхідність усунення будь-яких заходів і поведінки, що можуть спотворити конкуренцію в регіоні, а також містять невичерпний перелік видів поведінки, які можуть бути кваліфіковані як такі, що порушують конкуренцію. Більшість регіональних торговельних угод не створюють наднаціональних механізмів захисту економічної конкуренції та не відносять суперечки, що виникають із положень угод про конкурентну політику, до механізму вирішення спорів, який застосовується до кожної окремої угоди.

Преференційні угоди підтверджують, що досягнення безумовної вільної торгівлі вимагає прийняття загальних антимонопольних правил. Результати цього дослідження дозволяють зробити припущення щодо того, як може відбуватись регулювання конкурентної політики в майбутньому на багатосторонньому рівні, а розділи преференційних торговельних угод, присвячені конкурентному регулюванню, можуть слугувати шаблонами для впровадження конкурентної угоди в межах СОТ. Дослідження положень із конкурентної політики й антимонопольного регулювання, що містяться в преференційних торговельних угодах, дає можливість створити більшу правову визначеність щодо розвитку конкурентного регулювання для законодавців і політиків, які діють на національному та міжнародному рівнях.

Література:

1. Acuerdosobre el Reglamento del Protocolo de Defensa de la Competencia del Mercosur // Boletin Latinoamericano de Competencia. – 2003. – № 2. – P. 191–195.
2. Australia New Zealand Closer Economic Relations Trade Agreement, and Exchange of Letters (Canberra, 28 March 1983) NZTS 1983/1 ILM 22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.austlii.edu.au/au/other/dfat/treaties/1983/2.html>.
3. Caribbean Community and Common Market. Revised Treaty Establishing the Caribbean Community Including the Caricom Single Market and Economy (Authentic text) Revised Treaty of Chaguaramas Establishing the Caribbean Community, July 5, 2001, legal citation: 2259 UNTS 293 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wipo.int/wipolex/en/other_treaties/text.jsp?file_id=204027.
4. Competition Provision in Regional Trade Agreement How to Assure Development Gains, UNCTAD/DITC/CLP-2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unctad.org/en/docs/ditclp20051_en.pdf.
5. Ferrari M. Protocol of Fortaleza for the Defence of Competition in MERCOSUR, December, 17, 1996, approved by Decision № 18/96 of the Common Market Council / M. Ferrari // Ferrari M. The Mercosur Codes / M. Ferrari. – London : British Institute of International and Comparative Law, 2000. – P. 55.
6. North American Free Trade Agreement [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nafta-sec-alena.org/Home/Texts-of-the-Agreement/North-American-Free-Trade-Agreement>.

7. Organization for Economic Cooperation and Development. Latin American Competition Forum – Competition Provisions in RTAs, 19 August 2008, DAF/COMP/LACF/WD(2008)1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/da-taoecd/44/56/41165175.pdf>.
8. Organisation de Coopération et de Développement Économiques Organisation for Economic Co-operation and Development, Directorate for Financial and Enterprise Affairs Competition Committee, DAF/COMP/LACF(2013)5, Unclassified, 28 August 2013 // Latin American Competition Forum. Session II: Regional Competition Agreements Background Note by the IADB Secretariat, 3–4 September 2013, Lima, Peru. – Lima, 2013. – 35 p.
9. Agreement on Technical Barriers to Trade, 1868 U.N.T.S. 120 / World Trade Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/17-tbt_e.htm.
10. WT/L/579, 2 August 2004, Decision Adopted by the General Council on 1 August 2004 / World Trade Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/draft_text_gc_dg_31july04_e.htm.
11. WT/RG/20, 16 October 2009, 09-5105, Report (2009) of the Committee on Regional Trade Agreements to the General Council / World Trade Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-Html.aspx?Id=102021&BoxNumber=3&DocumentPartNumber=1&Language=E&HasEnglishRecord=True&HasFrenchRecord=True&HasSpanishRecord=True&Window=L&PreviewContext=DP&FullTextHash=371857150.
12. World Trade Organization. WTO Staff Working Paper № ERSD 2011-10 (Economic Research and Statistics Division). – Geneva, 2011. – 20 p.
13. Case 608 CAN “Normas para la protecciyn y promociyn de la librecompetencia en la Comunidad Andina” // Southern Common Market (Mercosur) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sice.oas.org/trade/junac/Decisiones/DEC608s.asp>.
14. Case 285 “Normas para Prevenir o Corregir las Distorsiones en la Competencia Generadas por Prcticas Restrictivas de la Libre Competencia” // Southern Common Market (Mercosur) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sice.oas.org/trade/junac/Decisiones/Dec285s.asp>.
15. Alvarez A.M. Trade and Competition Issues: Experience at Regional Level. Implementing Competition-Related Provisions in Regional Trade Agreements: Is it Possible to Obtain Development Gains? U.N. Doc. UNCTAD/ DITC/CLP/2006/4 / A.M. Alvarez, L. Wilse-Samson. – New York ; Geneva : United Nations Conference on Trade and Development, 2007. – 185 p.
16. Anderson R. Incorporating Competition Elements into Regional Trade Agreements: Characterization and Empirical Analysis. Working Paper / R. Anderson, S. Evenett [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.evenett.com/working/CompPrincInRTAs.pdf>.
17. Anderson R. Competition Policy and the Future of the Multilateral Trading System / R. Anderson, P. Holmes // Journal of International Economic Law. – 2002. – № 5. – P. 531–563.
18. Zago de Azevedo A.F. Mercosur Agreement on Competition Policy – How Effective Has It Been and How to Promote Further Cooperation? / A.F. Zago de Azevedo // Competition Policy Foundation for Trade Reform, Regulatory Reform, and Sustainable Development. – 2005. – CEPR 7. – P. 4–8.

19. Dür A. The design of international trade agreements: introducing a new dataset / A. Dür, L. Baccini, M. Elsig // *The Review of International Organizations*. – 2014. – № 9. – P. 353–375.
20. Baldwin R. Beyond Tariffs: Multilateralising Non-Tariff RTA Commitments / R. Baldwin, S. Evenett, P. Low // *Baldwin R. Multilateralising Regionalism: Challenges for the Global Trading System* / R. Baldwin, S. Evenett, P. Low. – Cambridge : Cambridge University Press, 2009. – P. 79–141.
21. Botta M. Merger Control Regimes in Emerging Economies: A Case Study on Brazil and Argentina / M. Botta. – New York : Kluwer Law International, 2011. – 403 p.
22. Bradford A. Competition Policy and Free Trade: Antitrust Provisions in PTAs / A. Bradford, T. Buthe // *Dür A. Trade Cooperation* / A. Dür, T. Buthe. – Cambridge : Cambridge University Press, 2011. – № 1. – P. 246–274.
23. Büthe T. The New Global Rulers: The Privatization of Regulation in the World Economy / T. Büthe, W. Mattli. – Princeton, NJ : Princeton University Press, 2011. – 130 p.
24. Büthe T. The Politics of Foreign Direct Investment into Developing Countries: Increasing FDI through International Trade Agreements? / T. Büthe, H. Milner // *American Journal of Political Science*. – 2008. – № 52. – P. 741–762.
25. Chauffour J. Preferential Trade Agreement Policies for Development: A Handbook / J. Chauffour, J. Maur. – Washington : World Bank Publications, 2011. – 511 p.
26. Clifford J. Competition Dimensions of NAFTA and the European Union: Semi-Common Competition Policy, Uncommon Rules, and No Common Institutions / J. Clifford. – Miami : The Jean Monnet Chair University of Miami, 2006. – 15 p.
27. Do K. Bad Problem Getting Worse: Regional Trade Agreements and the Future of the Multilateral Framework on Competition Policy and Law / K. Them Do [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://ssrn.com/abstract=1836444>.
28. Mansfield E. Votes, Vetoes, and the Political Economy of International Trade Agreements / E. Mansfield, H. Milner. – Princeton, NJ : Princeton University Press, 2012. – 224 p.
29. Moe T. Power and Political Institutions / Т.М. Мое. // *Perspectives on Politics*. – 2005. – № 3. – P. 215–233.
30. Sokol D. Order Without (Enforceable) Law: Why Countries Enter into Non-Enforceable Competition Policy Chapters in Free Trade Agreements / D. Daniel Sokol // *Chicago-Kent Law Review*. – 2008. – № 83. – P. 233–292.
31. Solano O. Competition Provision in Regional Trade Agreement, OECD Trade Policy, Working Paper № 31, COM/DAF/TD/20053 FINAL / O. Solano, A. Sennekamp [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=com/daf/td\(2005\)3/final](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=com/daf/td(2005)3/final).
32. Teh R. Competition Provisions in Regional Trade Agreements / R. Teh, A. Estevadeordal, K. Suominen // *Regional Rules in the Global Trading System*. – Cambridge : Cambridge University Press, 2009. – P. 418–491.
33. *Международный бизнес* / пер. с англ. под ред. А.Г. Медведева. – СПб. : Питер, 2006. – 1088 с.

Зайченко Ю. И. Положение по защите экономической конкуренции в региональных торговых соглашениях – правовой инструмент реагирования государств на трансграничное воздействие антиконкурентного поведения

Аннотация. В статье приведен анализ положений о защите экономической конкуренции, которые содержатся в региональных торговых соглашениях (преференциальных торговых соглашениях). Особое внимание уделено гармонизации конкурентного законодательства, вызываемой мировой практикой формирования региональной конкурентной политики во многих регионах. Также исследована интеграция региональных конкурентных политик в систему многостороннего регулирования международной торговли. Несколько наиболее успешных региональных торговых соглашений проанализированы относительно положений о защите экономической конкуренции, которые прямо или косвенно в пределах определенного региона способствуют конкуренции и запрещают ограничительную деловую практику.

Ключевые слова: преференциальные торговые соглашения, политика по защите экономической конкуренции, ВТО, гармонизация, NAFTA.

Zaichenko Yu. Provisions on the protection of economic competition in regional trade agreements – a legal instrument for reacting States to the transboundary impact of anticompetitive behavior

Summary. The article analyzes the provisions on the protection of economic competition contained in regional trade agreements (preferential trade agreements). Particular attention is paid to the harmonization of competition legislation caused by the world practice of forming a regional competition policy in many regions. The integration of regional competitive policies into the system of multilateral regulation of international trade was also investigated. Several of the most successful regional trade agreements have been analyzed with respect to provisions for the protection of economic competition that directly or indirectly within a certain region promote competition and prohibit restrictive business practices.

Key words: preferential trade agreements, competition policy, World Trade Organization, harmonization, NAFTA.